

de Vita contempl., c. 12; Bern., ser. 55 in Cant.

4. An sententia proferenda sit voce sensibili. — Tertio intelligitur ex dictis, an sententia proferenda sit voce sensibili, vel tantum mentali. Verisimile est enim privatas ac singulares sententias mentaliter esse ferendas, quia cum omnibus sigillatim loqui voce sensibili valde morosum esset, et diuturnum tempus requireret; ita tamen hoc est intelligendum, ut huiusmodi sententiæ non tantum ab eis ad quos pertinebunt, sed ab omnibus qui iudicio aderunt, cognoscantur, sicut de operibus diximus, utrobique enim eadem ratio est. Imo, tota ratio ob quam opera omnibus manifestabuntur, erit, ut sententiæ æquitas ac iustitia omnibus patere possit. Et ita sentiunt Patres supra citati. At vero sententiæ illæ generales, ut credi potest, voce sensibili proferentur, quod sentit Anselm., in Elucid.; et Abulens., Matt. 25, q. 333; et frequentius Scholastici, d. 47, propter rationes tractatas præcedenti sectione; quia cum iudicium sit sensibile, et a iudice humano et visibili, decet ut etiam sententia proferatur aliquo modo sensibili; ergo saltem proferetur hoc modo quoad generales sententias.

5. Ultimo colligi potest ex dictis, finita sententia absolvendum ac dissolvendum esse iudicium. Tum quia nihil jam ibi superest agendum, cum sententia sit veluti ultima forma iudicii; tum etiam quia, cum sententia Christi sit efficax, statim sine mora executioni mandabitur, et ideo per modum efficacis imperii ab ipso profertur: *Ite, maledicti*, et: *Venite, benedicti*. Statim ergo aperietur terra, ut damnatos devoret, et ipsi ire incipient in ignem æternum. Beati vero cum Christo recipientur in cœlum. Quanto autem tempore duraturum sit iudicium, hoc incertum esse docet Aug., l. 20 de Civit., c. 4; nam, licet communiter appelletur dies iudicii, non tamen ibi dies sumitur proprie pro naturali die, sed pro toto tempore quo fiet iudicium; est autem verisimile, nec duraturum tantum per instans, ut supra dictum est, nec magna temporis mora, quia non erit Christo necessaria ad convincendas singulorum conscientias et sententiam proferendam. Quod etiam insinuat verbis illis Christi: *Sicut exit fulgur ab Oriente, et paret usque in Occidentem, sic erit adventus Filii hominis*. Hac enim similitudine declaratur, breve futurum tempus quo durabit Christi præsentia in hoc inferiori mundo in secundo adventu suo. Quod etiam signifi-

catur in illo Malach. 3: *Ero testis velox maledicis, adulteris, etc.*, ut perpendit Augustinus, 20 de Civ., c. 26; et ita etiam sentiunt Scholastici frequentius, dicta d. 47.

DISPUTATIO LVIII,

In quatuor sectiones distributa.

DE STATU CHRISTI ET TOTIUS UNIVERSI POST PERACTUM IUDICIUM.

Explicatis omnibus quæ de secundo Christi adventu, ac generali iudicio necessaria iudicavimus, ut huic tandem operi finem imponamus, reliquum est ut de statu Christi Domini post iudicium disseramus; nihil enim aliud tam de mortali quam de æterna ac beata Christi Domini vita considerandum superest. Quia vero ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ, et quia caput ac totum corpus statum ejusdem rationis, atque idem regnum possidebunt, ideo simul statum beatorum omnium, qui cum Christo regnabunt, explicabimus. Ac denique quia totus hic mundus renovandus est, ut sit amplissimum atque ornatissimum Christi, beatorumque domicilium, ideo ab hac mundi renovatione disputationem exordiemur, ut tandem in æternæ felicitatis consideratione finiatur.

SECTIO I.

Utrum post reditum Christi in cœlum, statim mundus renovandus sit.

1. *Christus post iudicium iterum cum beatis ascendet.* — *Consuetudo orandi versus Orientem.* — Principio statuendum est (quod in quæstionis titulo supponitur), finito iudicio, Christum cum omnibus electis, eadem, vel, si fieri potest, majori gloria et triumpho rediturum in cœlum, unde ad iudicandum descenderat. Hoc de fide certum esse videtur, quia secundum fidem propria sedes et locus beatorum corporum est supremum cœlum, ut supra diximus, de ascensione Christi agentes, et late disputat August., l. 13 et 22 de Civ., per plura capita; cum ergo Christus inde descenderit ad iudicium peragendum, illo finito illuc rediturus est, ut ibi perpetuo cum suis electis regnet, juxta illud Pauli, 1 ad Thess. 4: *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus*; et hoc significavit ipse Christus illis verbis: *Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum*. Nam in illo verbo, *Venite*, suum redi-

tum in cœlum indicat, clarius vero in verbis illis Mat. 24: *Sicut fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem, ita erit et adventus Filii hominis; ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ*. Ex quo aliqui colligunt, Christum venturum ad iudicium ex Oriente, rediturum autem versus Occidentem. Ita significat Damascenus, l. 4 de Fid., c. 13, ubi hanc causam inter alias reddit illius antiquæ consuetudinis et traditionis, fundendi preces versus Orientem, cujus meminit etiam Augustinus, l. 2 de Serm. Domini in monte, c. 9; et Justin., q. 118 ad Gentes; Basil., lib. de Spiritu Sancto, cap. 27; Epiph., hær. 19. Quocirca, inquit Damascenus, *ejus adventum opperientes ad Orientem adoramus*. Sed sive rediturus sit versus Occidentem, sive eadem via qua venerat, certum est tamen non permanurum in terra, sed ascensurum in civitatem sanctam Jerusalem, cujus felicitatem describit Joan., Apoc. 21 et 22, concludens: *Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, et per portas intrent in civitatem*.

2. *Reprobatorum ad inferos descensus qualis.* — Secundo hinc fit, eadem certitudine sentiendum esse, finito iudicio, reprobos descensuros in infernum, juxta illud: *Ite in ignem æternum, quod expresse traditur Apoc. 20: Infernus et mors missi sunt in stagnum ignis*. Unde probabiliter colligitur, ad vocem et imperium Christi aperiendum esse magnum terræ hiatus, ut corpora damnatorum descendant. Cum enim illa corpora subtilitatis dote non sint affecta, non possunt terræ corpus penetrare, neque oportet hoc miraculum tunc fieri; facilius enim est terram aperiri ad devoranda illa, maxime cum hiatus ille terræ deservire possit ad perfectam mundi purificationem et renovationem, ut postea dicemus. Quin potius, ut hoc obiter dicamus, multi existimant illum hiatus terræ perpetuo permanurum oculis pervium, ut possint beati oculis etiam corporeis poenas damnatorum intueri, nam, ut Lactantius ait, l. 7, cap. 26, *omnis turba impiorum pro suis facinoribus in conspectu Angelorum, atque justorum perpetuo igni cremabitur in æternum*. Atque idem docet Gregorius, hom. 40 in Evang.; et Ansel., in Elucid.; et Magist., cum Theologis, in 4, d. 50; qui tamen non declarant, illam visionem futuram esse corporalem, neque ad statum et perfectionem beatorum necessaria videtur. Multoque minus necessarium ac decens vide-

tur, ut hiatus ille perpetuo in terra duret, qui et præternaturalis est ipsi elemento, et ad universi pulchritudinem vel ad gloriam beatorum nihil conferre potest; et alioqui ad damnatorum hominum poenas spectat, ut lumen cœli videre non possint. Advertendum autem est, hoc, quod dicimus, solum esse certum de dæmonibus, ac de hominibus qui propter peccata propria damnantur; nam de parvulis incertum est quem locum sint habituri, supposito, ut magis pie ac probabiliter creditur, non esse igne inferni cruciandos; de qua re alibi dicemus, quoniam ad præsentem disputationem non spectat.

3. *Cur mundus post iudicium renovandus.* — Tertio dicendum est, post reditum Christi in cœlum, mundum esse renovandum. In qua assertionem duo continentur: primum est, in fine mundi et tempore ultimi iudicii futuram esse singularem mundi renovationem, et quasi alteram recreationem. Hoc sæpe est in Scriptura promissum, Isai. 65: *Ecce ego creo cœlos novos, et terram novam, et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor. Sed gaudebitis, et exultabitis in sempiternum in iis quæ ego creo*; et c. 66: *Sicut cœli novi, et terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum, et nomen vestrum*; et Apoc. 21: *Vidi cœlum novum, et terram novam, primum enim cœlum, et prima terra abiit*. Quæ loca intelligenda esse de corporibus cœli et terræ, et de sensibili ac materiali eorum alteratione et innovatione in fine mundi futura, docent Sancti omnes ea exponentes; et satis explicuit Petrus, 2 epist., c. 3, ubi, cum dixisset hæc omnia esse dissolvenda, concludit: *Novos vero cœlos, et novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat*. Ratio vero hujus innovationis in promptu est, quia mundus est propter homines, et præsertim propter electos, juxta illud Pauli, 1 ad Cor. 3: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi*; cum ergo status electorum hominum adeo sit innovandus ac perficiendus, decet ut totus hic mundus innovetur ac perficiatur modo consentaneo huiusmodi statui Sanctorum hominum. Item quia nunc mundus habet statum generationibus et corruptionibus accommodatum; sed post iudicium cessabit generationum ac corruptionum perpetua successio; ergo oportet ut status etiam mundi innovetur, et statum recipiat immortalis vitæ proportionatum. Et hoc est quod Paulus aiebat ad Rom. 8: *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei*

expectat; vanitati enim (id est perpetuæ mutationi ac successioni) *subjecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei; et ideo subdit: Quod omnis creatura ingemiscit, et parturit.* Per hanc metaphoram explicans imperfectionem præsentis status totius mundi, sub quo dicitur ingemiscere creatura, et parturire expectando et quasi appetendo perfectionem atque innovationem suam.

4. *Probatio ex Scriptura. — Probat ex Patribus. — Probat ratione.* — Posterior pars propositæ assertionis erat, hanc innovationem futuram peracto iudicio, et post reditum Christi in cælum, quæ non est certa. Aliqui enim Theologi vel omnino, vel magna ex parte ponunt hanc renovationem futuram ante iudicium, ut constare potest ex iis quæ tradidimus disputatione præcedenti, sect. 1, et amplius patebit ex iis quæ sequentibus sectionibus dicemus, ubi et auctores insinuabimus, et varias sententias ac rationes pertractabimus, quod hic commode præstari non potest. Nunc breviter probatur primo nostra sententia ex Paulo, 1 ad Cor. 15, dicente: *Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem; oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos ejus sub pedibus ejus.* Ex quibus verbis ac vero eorum sensu hæc rerum series et ordo colligitur. Primum, Christum regnaturum esse, regendo et gubernando Ecclesiam, electos et amicos suos congregando, hostes autem debellando, donec illos sibi perfecte subiciat, juxta illud Psalm. 109: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum,* et ad Hebr. 10: *De cætero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.* Quod fit in toto Ecclesiæ militantis progressu, consummabitur autem in die iudicii, quando Christo flectetur omne genu, et tunc abolabitur *omnem principatum, potestatem ac virtutem.* Quæ verba de dæmonibus multi interpretantur, in quibus horum ordinum distinctio permansit. Unde ad Eph. 6 dicit Paulus, *nobis esse collocationem adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum;* qui nunc non sunt aboliti prorsus, permittitur autem eis nonnulla potestas usque ad diem iudicii, et tunc cessabit, et potestati Christi omnino subicietur, ut recte exponit Chrysostomus, hom. 39 in 1 ad Cor., quem Oecumen. et Theoph. sequuntur; et in eadem

sententia est Theodoretus. Postquam autem in die iudicii omnia Christo fuerint subjecta, tunc in cælum cum suis rediens, tradet regnum Deo et Patri, non se regno spolians, sed totum illud offerens ac repræsentans Patri in illius honorem et gloriam, ostendens ipsum esse (ut ait Ambrosius) ex quo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur, et perducens totum suum regnum ad eum statum in quo clara Patris visione fruatur, et summa rectitudine voluntatis et charitatis in illum tendat, eique deserviat; *deinde autem finis, id est, consummatio, et omnimoda perfectio rerum omnium ad perfectionem mundi pertinentium, ut significavit Anselmus, seu cessatio temporis et generationum omnium ac corruptionum; tunc enim dici simpliciter potest futurus universi finis, seu consummatio sæculi, ut appellatur Mat. 24 et 28. Secundo probatur dicta sententia testimonio Augustini, 20 de Civit., c. 4: Peracto, inquit, iudicio, tunc esse desinet hoc cælum, et hæc terra, quando incipiet esse cælum novum, et terra nova, et in hunc modum exponit illud Apocalypsis 20: Vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cujus conspectu fugit cælum et terra, et notat non dixisse Joannem: Et ab ejus facie fugit cælum et terra, quoniam nondum factum est, antequam esset de vivis et mortuis iudicatum, sed dixit: A cujus facie fugit, ut indicaret quod postea futurum est. Quam Augustini sententiam sequitur Julian., l. 3 Progn., c. 47 et 48; et Anselmus, in Elucid. Tertio tandem probari potest ratione supra tacta, præcedenti disputatione, sect. 1. Quia donec omnes reprobis de hoc mundo expellantur, non erit commodum tempus purgandi ac renovandi illum, quoniam per eorum præsentiam quodammodo contaminatur, nec etiam expediebat, damnatos frui, vel ad modicum tempus, luce et pulchritudine hujus mundi innovati, et ad quemdam gloriæ statum perducti. Quæ rationes, ex iis quæ dicemus in sequentibus sectionibus, amplius confirmantur, et expedientur difficultates quæ hoc loco possunt occurrere.*

SECTION II.

Qualis futura sit hæc mundi renovatio.

1. *An redigendus sit in nihilum mundus.* — Non defuere auctores Catholici, qui existimarent hanc mundi innovationem futuram esse substantialem, ut ita dicam, ita ut

omnia simplicia corpora, tam cœlestia quam terrestria, substantialiter sint annihilanda, vel saltem corrumpenda, et nova alia creanda, vel generanda alterius substantiæ ac naturæ. Ita sentiunt ex recentioribus scriptoribus Ambros. Catharin., in Commentariis super ad Hebræos. 1, et 2 Petr. 3; et Hieronymus Magius, lib. 2 de Exustione mundi, c. 6 et 7, multa disputat in hujus sententiæ confirmationem. Et Franciscus Vallesius, lib. de Sacra Philos., c. 89. Ex antiquis vero Patribus, favere videtur huic sententiæ Hilarius, in id Psalm. 118: *In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo;* ubi dicit non esse legendum *in æternum*, sed in sæculum, quia post hoc sæculum cælum et terra transitura sunt, ut sit cælum novum et terra nova. Præterea Chrysostomus, hom. 14 in ad Roman., circa illa verba: *Vanitati creatura subjecta est,* per vanitatem, corruptionem explicat, dicens, propter peccatum hominis, et universum totum et cælum ipsum factum esse corruptibile, [ac tandem esse corrumpendum, non ita ut in nihilum transeat, sed ut in aliud incorruptibile transmutetur. Eadem repetit homil. 10 ad Populum. Et eum imitantur Theodoret. et Oecumen., ad Rom. 8, ubi Theodor., ita explicat hanc sententiam, non quod cælum prius fuerit creatum incorruptibile, sed quod Deus, prævidendo futurum peccatum hominis, illud corruptibile creaverit, quia non decebat hominem vivere in statu corruptionis, et tamen cælum, quod propter hominem creabatur, esse incorruptibile, donec per resurrectionem homo in statum immortalitatis transferatur. Eandem sententiam constanter docet Justinus Mart., q. 93, 94 et 95; et Ambros., l. 1 Exameron, c. 6. Idem sentiunt Basil., hom. 3 Exameron; et Gregor. Nyssen., lib. de Creat. hom., c. 24; denique legimus in l. 2 et 3 Recognit. Clementis, supremum cælum (quod Emphyreum vocamus) immutatum permansurum, inferiores vero cælos prorsus esse abolendos, et in meliores commutandos. Quam sententiam referens Hieron., Isai. 51 et 65, dicit hanc fuisse antiquorum philosophorum opinionem, omnia, scilicet, quæ cernimus, igni aliquando esse peritura; et hanc opinionem philosophorum attigit Euseb., l. 15 de Præparat. Evang., c. 17, ubi dicit hoc fuisse dogma Stoicorum, quod Zeno, Cleantes et Chrysippus astruxerunt. Fundamentum hujus sententiæ sumitur ex variis Scripturæ locis. Isa. 34: *Tabescet omnis militia cælorum, et complicabuntur sicut*

liber cæli, et omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea. Ubi per militiam cæli significantur stellæ. Unde Hieronymus et Cyrillus ibi tradunt, hæc verba Isaïæ eadem esse cum illis Christi, Matth. 24: *Stellæ cadent de cælo, quæ proprie ut sonant esse intelligenda, videtur Propheta satis declarasse, similitudine foliorum de arbore cadentium.* Præterea, c. 51: *Cæli (inquit) sicut fumus liquescent, et terra sicut vestimentum atteretur.* Ubi Aquila et Symmachus (ut notat Hieron.) sic vertunt: *Cæli comminuentur in nihilum, et in salis modum conterentur et evanescent.* Ad hæc c. 65: *Ego creo cælos novos et terram novam, et non erunt in memoria priora.* Et Apoc. 21: *Vidi cælum novum, et terram novam, primum enim cælum et prima terra abiit, et mare jam non est.* Præterea Job 14: *Homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum.* Eccles. 17: *Quid lucidius sole? et hic deficiet.* Denique Psalm. 101: *Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, tu autem permanebis,* etc. Et eadem verba habentur ad Hebr. 1, et Matth. 24: *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Denique 2 Petr. 3, est celebris locus infra tractandus. Quæ omnia loca possunt proprie intelligi, et in eo nihil est incommodi, imo neque aliquid contra philosophiam et rationem naturalem. Nam Plato in Timæo, et plerique alii philosophi senserunt cælos esse corruptibiles, et aliquando esse corrumpendos. De quo multa congerit Sixtus, l. 3 Bibliot., c. de Ethn. rapsodia. Item, cum post diem iudicii cessatura sint omnia munera, propter quæ creata sunt sydera et cœlestia corpora, ut dicitur Deut. 4, quid mirum quod substantia etiam illorum mutetur? Præterea ex motu venamur naturam corporum; cum ergo post diem iudicii cessaturus sit motus cœlestium corporum, inde colligere possumus mutandam esse illorum naturam. Cur enim perpetuo manebit præter naturam ac violente illa substantia? Simile argumentum est, quod post iudicium erunt cæli lucidiores, Isa. 30; habebunt ergo alias proprietates a cælis qui nunc sunt; ergo et aliam substantiam. Ultimo adijcere hoc loco possumus carmina Sybillina, quæ Augustinus refert, l. 18 de Civ., c. 23 (alia legi possunt in l. 2 Carminum Sybillarum):

Tempora torpebunt, vidua omnia semina mundi,
Aer, terra, salum, lux, ignis fervida, cœli
Cardo, dies, noctes, concident omnia in ignes,
Et fiet species quam desertissima rerum:
Omnia namque cadent lucentia sydera cælo.

2. *Altera opinio.* — Secunda opinio referri potest quorundam, qui dixerunt hanc immutationem futuram quidem esse substantialem, non tamen in omnibus corporibus, sed tantum in elementis. Ita videtur sensisse ex parte Beda, 2 Pet. 3, ubi dicit, ignem conflagrationis duo elementa penitus esse consumpturum, scilicet, aquam et ignem; alia vero duo purganda esse, et in meliorem statum restituenda, scilicet, terram et aerem, quæ intelligit significari per novos cœlos et terram novam. Item tenet Glossa ordinaria, 2 Petr. 3; et quoad elementum aquæ non reputant improbable August., 20 de Civit., c. 16; et Ambros., si ejus sunt commentarii in Apoc., cap. 21, quia ibi de mari dixit Joannes non amplius futurum. De corporibus autem cœlestibus sentit Beda, non esse substantialiter immutanda, in quo cum opinione Augustini quam statim afferemus, convenit.

3. Dico primo, per hanc mundi innovationem non esse aliquod ex elementis vel ex corporibus cœlestibus omnino annihilandum, ita ut neque ipsius substantia maneat, neque aliud simile seu proportionale loco illius producat. Hæc conclusio solum videtur esse certa de fide quoad cœlum et terram, quidquid illud sit quod iis vocibus in Scriptura significatur, quando dicuntur perpetuo permansura cœlum novum et terra nova. Nam de aliis corporibus nihil hujusmodi aperte scriptum legimus. Est tamen communior ac probabilior Theologorum sententia, permansura quatuor elementa sive ejusdem formæ et substantiæ, cujus nunc sunt, sive alterius, et præterea cœlum, quod sit corpus a quatuor elementis distinctum, et sublimius illis. Et probatur primo, quia nomine cœli et terræ comprehendi solent in Scriptura omnia simplicia corpora, ut patet statim in principio Genesis, juxta probabilioris magisque receptam sententiam, quæ docet in verbis illis: *In principio creavit Deus cœlum et terram*, nomine *terra*, comprehendi aquam, quia ex utraque veluti corpus unum conficitur; per *cœlum* autem significari expansionem cæterorum corporum lucidorum et transparentium; sic ergo intelligendum erit, cum dicuntur futura cœlum novum et terra nova. Secundo probatur, quia in Scriptura non legitur mundum annihilandum, sed innovandum, et a servitute corruptionis liberandum, ut dicitur ad Rom. 8; propter quod, 1 ad Cor. 7, ait idem Paulus: *Præterit figura hujus mundi*, non substantia, ut notarunt Hierony-

mus et Augustinus infra citandi. Nomine autem mundi, ut dixit Tertullianus, de Velandis virgin., cap. 4, *cœlum, et quæ in eo sunt sydera, et astra, et terra, et freta, et omnis census elementorum significantur*. Unde Paulus, dicto loco ad Rom. 8, omnem creaturam dixit liberandam a servitute corruptionis, ubi non de hominibus, sed de inanimatis corporibus, quæ homini serviunt, aperte loquitur. Ergo necesse est ut per omnem creaturam intelligat saltem simplicia corpora, ex quibus hic mundus essentialiter constat, et in eis, quasi in semine, cætera continentur, de quibus etiam recte intelligi potest illud Eccles. 3: *Cognovi quod omnia, quæ fecit Deus, ipsa erunt in æternum*. Ergo, juxta modum loquendi Scripturæ, mundus hic perpetuo duraturus est, ut constans ex omnibus simplicibus corporibus. Tertio, de cœlesti corpore et de terra omnes consentiunt, quia de iis satis aperte Scriptura loquitur, ut dixi. De aere vero probatur, necessarium esse eum manere, quia non est futura inanis et vacua tota hæc expansio, quæ inter terram et cœlum interjacet; nec est aliud corpus accommodatius quo repleti possit. Rursus de igne Scriptura non dicit, ipsum esse corrumpendum; neque facile fingi potest cur igne conflagrationis corrumpendus sit, præsertim cum non sint diversæ naturæ, ut inferius dicemus. Et accedit philosophica conjectura, quia ignis est perfectior reliquis elementis, et quodammodo magis incorruptibilis, quia est magis activus, et nobiliorem ac perfectiorem locum occupat; ergo si cætera perseverantia sunt, cur non ignis? Atque similia argumenta fieri possunt de aqua, tum quia, licet Scriptura de illa nihil in specie affirmet, tamen neque etiam negat. Verba enim illa Apoc. 21: *Et mare jam non est*, vel exponi possunt cum Augustino, 20 de Civ., c. 16, de illo mari de quo c. 20 dictum erat: *Et dedit mare mortuos suos*, id est, hoc sæculum turbulentum et procellosum; vel intelligitur de mari quoad proprias qualitates et motum maris, ut Ans., D. Thomas et alii exponunt, satis servata verbi proprietate. Denique potest addi conjectura philosophica, quia si manet unum contrariorum, ergo et reliquum; nam hoc spectat ad universi perfectionem.

4. Secundo dicendum est, cœlum empyreum idem omnino post diem judicii permansurum. Hoc a fortiori docent omnes Patres et Doctores postea referendi. Neque est nobis modo probandum hoc cœlum existere, sed

supponendum ex iis quæ traduntur in 1 p., q. 66, art. 2, et ex communi consensu Theologorum et antiquorum Patrum. Quo supposito, probatur assertio, quia, licet velimus omnia citata Scripturæ loca interpretari de cœlo proprie dicto, ut ab elementis distinguitur, et de substantiali ejus immutatione, nihil est in omnibus illis testimoniis, quod vel probabiliter suadeat hujus cœli corruptionem vel immutationem. Quia omnia illa satis intelliguntur de cæteris cœlis, præsertim cum Scriptura loquatur de cœlo visibili, quod homini notius est, et de sole, luna et stellis, quæ in his cœlis sunt. Præterea, quia, licet de aliis cœlis utcumque probabile sit, esse corrumpendos, propter aliqua Scripturarum testimonia, tamen de hoc cœlo non est id verisimile, quia neque Scriptura de illo hoc unquam significavit, neque est consentaneum fini ejus. Creatum enim non propter usum harum rerum inferiorum, neque propter earum generationes et corruptiones conservandas, sed ut sit perpetua beatorum sedes, quam oportet esse ex se perpetuam et æternam, sicut est ipsa beatitudo. Unde hic locum non habet conjectura supra adducta ex Theodoro, scilicet, quod dum homo est in statu corruptionis, non expediat cœlum propter ipsum factum esse incorruptibile. Tum quia hoc cœlum non solum factum est propter homines, sed etiam propter Angelos, qui Deo ab initio fere mundi perfruuntur. Tum etiam quia non est factum propter homines ut viatores, sed ut beatos, qui, licet non essent futuri ejus incolæ usque ad Christi ascensionem, tamen ad liberalitatem et munificentiam Dei spectabat, illud præparare ac disponere modo beatitudini hominum accommodato. Si enim ab initio paravit carcerem et ignem diabolo et sectatoribus ejus, quomodo non magis præparavit cœlestem domum Sanctis suis condignam? Unde merito hanc veritatem confirmare possumus illis verbis Christi: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*. Nam, licet intelligi possint de visione beata, vel æterna vita, tamen optime etiam intelliguntur de ipso sensibili loco, in quo Sancti regnant. De quo etiam recte intelligi potest illud 2 ad Cor. 5: *Scimus quoniam si terrena domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis*.

5. Ex quibus non solum censeo probari, cœlum illud non esse substantialiter immu-

tandum, sed neque omnino etiam accidentaliter neque purgandum, neque innovandum. Hæc omnia probat ratio ex fine hujus corporis deducta; sicut enim beatorum corpora statim habent omnem perfectionem internam gloriæ, ita decet corpus illud, quod statui beatitudinis dicatum est, semper habere perfectionem illi statui debitam; non est ergo quod immutetur vel innovetur, neque oportet Scripturæ testimonia, quæ de cœlo novo loquuntur, ad illud extendere. Rursus inductione quadam declarari potest, quia illud cœlum non relinquet aut immutabit suum motum; nullum enim habet, sed quietum semper manet et manebit; neque indiget purgatione, cum ex sua creatione purissimum sit, et nihil inquinatum in illud intraverit; denique cum sit lucidissimum et pulcherrimum, nulla innovatione vel alteratione eget; ergo nulla mutatio in eo fiet. Dices, indigere purgatione, quia in eo Angeli peccarunt. Respondetur incertum hoc esse, quia fortasse Angeli, quando fuerunt viatores, non fuerunt in cœlo empyreo, sed in aliquo inferiori corpore, de quo alias. Deinde dicitur, quoniam peccatum Angeli fuit mere spirituale, et independens a loco et corpore externo, ideo non contaminavit illud, quare ea ratione non indigebit purgatione.

6. *Hieronymus.* — *Cœlestia corpora non immutabuntur secundum substantiam.* — Tertio dicendum est, reliqua cœlestia corpora innovanda quidem esse, atque immutanda, secundum aliqua accidentia, permansura vero esse eadem numero secundum substantiam. Hanc assertionem constituo solum ut probabilioris, non ut certam. Prior enim sententia, licet ab scholis rejecta videatur, non tamen potest illi aliqua probabilitas denegari, eum et in sacra Scriptura apparens habeat fundamentum, et propter illud a multis ex Sanctis Patribus approbata videatur. Et D. August., qui nostram sententiam maxime tuetur, exponens illa verba Psalm. 101: *Ipsi peribunt, tu autem permanebis*, hanc quæstionem attingens, sic inquit: *Sunt autem et cœli cœlorum superiores in firmamento, sed utrum et ipsi perituri sint igne, an si soli cœli, qui etiam diluvio perierunt, disceptatio est aliquanto scrupulosior inter doctos, nec facile, maxime in angustia temporis, explicari potest*; non est itaque res certa. Conclusionem vero positam, ut probabilioris tenent Scholastici, cum Magistro, et D. Thoma, in 4, d. 47 et 48, qui in hac re potissimum secuti